

TAYYİB ATMACA’NIN HECE SERÜVENİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME*

Seher ATMACA**

ÖZ

Türk halk şiiri, kaynağı yüzyıllar öncesine dayanan köklü bir gelenekten beslenmektedir. Günümüzde bazı şairler bu gelenekten yararlanmamakta, bazıları ise bu gelenekten faydalanmayı sürdürmektedir. Bu gelenekten faydalanan şairlerden biri olan Tayyib Atmaca; kırk üç yıllık şiir hayatında, hece ölçüsüyle yazılmış Türk şiirinden beslenmiş ve kendi üslubunu oluşturmayı başarmıştır. Şiirlerinin geleneksel karakterine bakıldığında şairin, hece ölçüsüyle yazılmış halk şiirinin ifade yollarını çeşitlendirdiği ve kendine has bir ton oluşturduğu görülür. Bu çalışmada Tayyib Atmaca’nın şiir hayatı; çiraklık, kalfalık ve ustalık olmak üzere üç dönem halinde incelenmiştir. Şairin hece ölçüsüyle yazılmış Türk halk şiirine yönelik pozitif katkıları belirgindir. Kısacası, Şairin kırk üç yıllık şiir hayatı içinde kendisinin geliştirdiği üslup özelliği ve kullandığı şiir teknikleri üzerine bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tayyib Atmaca, hece serüveni, şiir

ABSTRACT

Turkish folk poetry takes its source from the deep-rooted tradition of many years. Nowadays, some poets turn away from this tradition but some continue to practise upon the tradition. One of the poet of this tradition Mr. Tayyib Atmaca, in his fourty three year-long poetry life, he consistently feed himself on folk-metrical Turkish poetry and so he effectuated his own style. General character of his traditional style indicates the point that Atmaca varied the expression ways of folk-metrical poetry and created specific tones. In this work, the poetry career of Mr. Tayyib Atmaca is analysed in three periods: apprenticeship, semi-mastership and mastership. Positive contribution of the

* Bu makale 10.04.2019 tarihinde dergimize gönderilmiş; 15.04.2019 tarihinde hakemlere gönderilme işlemi gerçekleştirilmiş; 25.07.2019 tarihinde hakem raporlarının değerlendirilmesi sonucu yayın listesine dâhil edilmiştir.

Makaleye atf şekli; Seher Atmaca, Tayyib Atmaca’nın Hece Serüveni Üzerine Bir Değerlendirme, *Karabük Türkoloji Dergisi*, Cilt/Sayı: I (2019-1), Karabük 2019, s. 1-18

** Dr.Öğr. Üyesi, KSÜ Güzel Sanatlar Fakültesi, zseher@gmail.com

poet to the traditional Turkish folk poetry is so distinctive. In short, a dissertation is presented on his self-developed poem style and poetic techniques in his forty three year-long poetry life.

Key Words: Turkish folk poetry, character of Tayyib Atmaca traditional style, poetry

Giriş

Kültürün Şairler/âşıklar devrin şartlarına göre sanat anlayışlarını yenileyerek gelenekten faydalanmış ve kendilerinden önce yazılanları/söylenenleri özümseyerek daha özgün eserler üretme gayreti içinde olmuşlardır. Hiçbir şair eline kalemi alır almaz şiir yazmaya başlamamıştır. Nasıl ki her zanaatkâr kendi yeteneklerini kullanarak bir zanaatkâr olamamış, mutlaka bir usta yanında çıraklıktan kalfalığa, kalfalıktan ustalığa geçiyorsa, şair adayının da belli evrelerden geçmesi gerekmektedir. Bilindiği üzere edebiyatımızda Tanzimat’la birlikte gelenekten bir kopuş başlamıştır. Bu dönemde Divan şiiri, önceleri “edebiyât-ı kadime, şîr-i kudemâ” sonraları “havâs edebiyatı, saray veya Enderun edebiyatı” gibi adlarla küçümsenmiştir¹. Batı edebiyatından etkilenen kimi şairlerce hece ölçüsü ise “köylü vezni” olarak vasıflandırılmıştır². Halen yayım hayatını sürdüren kimi edebiyat dergileri hece şiiri ile arasına mesafe koymaktadır. Bununla birlikte gelenekle bağıni yitirmeyen hece ölçüsüyle eser vermeye devam eden pek çok şair de vardır. Çalışmamızda sırtını geleneğe yaslayan ve hece ölçüsüyle eserler vermeye devam eden Tayyib Atmaca’nın şiir serüveni çıraklık, kalfalık ve ustalık olmak üzere üç ana başlıkta ele alınacak, klasik hece şiirinden “serbest hece” şiirine, serbest hece şiirinden, “yanaşık hece” şiirine geçiş süreci üzerine değerlendirmeler yapılacaktır.

Çıraklık Dönemi

Tayyib Atmaca’nın çıraklık dönemi ortaokul yıllarında eline kalemi alması ile başlar. Ortaokul son sınıftan itibaren çeşitli mahalli gazetelerde boy gösteren Atmaca, 1980 yılında lise son sınıftayken ilk şiir kitabı *Hüzünlerimin Düğünü*’nü yayımlar. Şair, kendisiyle yapılan bir söyleşide şiirle ilgisinin ortaokul yıllarında başladığını, ilk şiirlerinin yerel gazetelerde yayımlandığını, 1985 yılından itibaren ise şiirlerinin Güneysu Dergisi’nde yayımlandığını söyler:

¹ Ömer Faruk Akün, “Divan Edebiyatı”. *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay. C.9, İstanbul 1994, s. 384

² K. Akyüz, Modern Edebiyatın Ana Çizgileri, *Türkoloji Dergisi*, 1: 1-226., 1965., s. 147.

“İlk şiirim 1976 yılında Osmaniye’de bir yerel gazetede yayımlandı. Şiirimini adını hatırlamıyorum, ama gazetenin o nüshasından beş on adet almıştım. 1978 yılında o zamanlar müstakil çıkan Kelebek Gazetesi’nde Ümit Yaşar Oğuzcan’ın seçtiği Sizin Şiirleriniz Köşesi’nde Bir Söyleyebilsem isimli şiirim yayımlandı. Çeşitli illerde yayımlanan mahalli gazetelerin kültür sanat sayfalarında da yer alıyorduk ya bunu yeterli gördüm. Bir ara yazdığım gazeteleri not almıştım, ulusal ve yerel olmak üzere 50 gazete, 15 dergide yazmışım. 1982 yılında Osmaniye Merkez Ortaokulu Müsamere Salonunda 12 şairin şiirlerinin yer aldığı bir şiir sergisi açtık. 1985 yılında şair kaymakamımız Cengiz Kentli’nin de destekleri sonucu Güneysu Kültür Sanat Edebiyat Dergisini yayımlamaya başladık. Rahmetli, Neşet Dinçer, Ahmet Vefa Eray, Salih Sefa Yazar toprağın altına gittiler. Toprağın üstünde kalanlar ise; Mehmet Avşar, Reşat Gürel, Bestami Yazgan, Mehmet Durmaz, M. Fatih Köksal, Mahmut Zeren Kaya, Ali Sönmez, Mustafa Bardak ve ben derginin yazarlarıydık.”³

Tayyip Atmaca'nın yazılı kaynaklardaki ilk şiiri, 12 Eylül öncesi sağ-sol çatışmasının yoğun olarak yaşandığı bir dönemde, muhtemelen Mustafa adında çok yakın bir arkadaşı için yazdığı “Son Yolculuk” isimli şiiridir. 14’lü hece ölçüsü ile yazılan şiirde şairin duraklara tam olarak riayet edemediği görülür:

*“Son yolculuğa çıkarttık seni Mustafa’m
Sen şehitsin yakışmaz, ben arkandan
ağlamam Seni bindirince beş bin
kişinin omzuna
Beş binimizin de intikam doldu
nabzına.*

.....

*Uydu cenazen Türk’ün şerefine şanına
Koyduk geldik seni Kılıçkran’ın yanına
Senin ruhun şimdi mahşerde yerini buldu
İnan Mustafa’m senden ayrılmak çok zor oldu”⁴*

Şair lise son sınıfta yayımlanan ilk şiir kitabına ismini veren ve 14’lü hece ölçüsüyle yazdığı “Hüzünlerimin Düşünü” isimli şiirde de duraklara riayet etmez:

*“Huzura kavuştum sanıyordum hani nerde
Gözyaşlarım yine döndüler yenik seferde
.....
Bu gün hüznlerimin tek tek oldu düşünü
Al götür zaman bu günü yarını ve dünü”⁵*

³ Tayyip Atmaca, (2016b). “Tayyip Atmaca ile ‘24 Yıllık Şiir Macerası’ Üzerine” [Söyleşiyi yapan: Durdu Şahin], *Güneysu Dergisi*. 11: 20-24., s.20-21

⁴ Tayyip Atmaca, “Son Yolculuk”. *Millet Gazetesi*. 1670:8

⁵ Tayyip Atmaca, *Hüzünlerimin Düşünü*, Cebelibereket Matbaası, Osmaniye 1980.

Aynı eserde âşık tarzı şiir geleneğine göre şekil itibariyle kusursuz şiirlere de rastlanır. Şair, “Güneş Aşarken” şiirinde duraklara da (6+5) uyar. Şiirde ayrıca edebi sanatların kullanımı dikkat çeker. İlk mısradaki gece-gündüz tezadını kullanan şair, bu iki unsuru kişileştirir ve birbirine düşman eder. İkinci dördlükte daha güçlü ifadelerle karşılaşılır. Şiirde hâkim olan hüznün duygusu açığa çıkar. Şair, şiirini yazarken gözlerinden yaşlar akar. Bu yaşların akmasının sebebi, muhtemelen dertlerin açığa çıkması, hatıra gelmesidir. Şairin gözünden akan yaşlar, aynı zamanda gönül topraklarına yağın bir yağmur olur ve şairin kalbinde “hüzünlü bir gül” yeşertir:

*“Gündüzüm gecenin düşmanı olmuş
Umudum vurulur güneş aşarken
Gönlüme isyankâr duygular
dolmuş
Etrafım sarılır güneş aşarken.*

.....
*Kalemim oynarken gözüm yaşarır
Bir dert yıkmak ister beni başarır
Kalbimde hüzünlü bir gül yeşerir
Toprağım yarılır güneş aşarken”⁶*

Bu dönemle ilgili olarak genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, şair henüz lise öğrencisi, şiire yeni yeni ısınmaya başlayan ve hece ölçüsü ile şiir yazmaya gayret ettiği görülür. Şair, hece sayısı konusunda gereken titizliği gösterirken kimi şiirlerinde duraklara uymaz. Tayyib Atmaca’nın 1985 yılında kendisiyle yapılan söyleşisinden yola çıkarak, çok yazan, az okuyan gazetelerin kültür sanat sayfalarında devamlı şiir yayımlatarak rüştünü ispat etmeye çalışan bir şair adayı olduğu izlenimi verir. 1976-1985 yılları arasındaki şiir yolculuğunda, bazen coşku, bazen hüzünlü bir hava vardır.

Kalfalık Dönemi

Tayyib Atmaca’nın kalfalık dönemi, kurucuları arasında bulunduğu *Güneysu Dergisi*’nin 1985’te yayımlanmasıyla başlar. Derginin yayımlanmasıyla birlikte Atmaca’nın hem yayıncılık serüveni başlar hem de ismi daha geniş kitlelerce duyulur. Derginin ilk sayısında şairin “*Her Gün Batımında Çiçek Açarsın*” şiir yayımlanır:

*“Seni yüreğime kim yapıştırdı
Elimde değil ki sökmiyorum
Senden sonra “kılıç çektim” aşklara
Bir günden bir güne ütemiyorum*

.....

⁶ Tayyib Atmaca, a.g.e., s. 5

*Gündüzümden haraç aldığın yeter
Benimle kafanı bulduğun yeter
Her gün on dördünde kaldığın yeter
Çekil git gecemden yatamıyorum”⁷*

Şiir, aşk temasıyla 6+5=11’li ölçüyle yazılmış, *baba, ccca* şeklinde kâfiyelenmiş, şekil itibariyle hece şiiri, üslup olarak alışılmışın dışındadır. Şiirde, tutulduğu sevdadan şikâyet eden bir şair vardır. Elinde olsa sevdiğini gönlünden söküp atacaktır fakat bunu başaramaz. Şair, bu sevdadan o kadar mustarıptir ki sadece derdini çektiği aşka değil tüm aşklara “kılıç çeker”.

Aynı derginin üçüncü sayısında yayımlanan şiir Bestami Korkmaz tarafından bestelenip Eşref Ziya Terzi tarafından “Olmadı Dost” ismi ile kasete okunur. Şiirin ilk dizesinde hüznün ve hasretin kişileştirildiği görülür. Ayrıca “ü” sesleri ile güçlü bir ahenk oluşturulur:

*“Şu kara perdeyi hüznün yüzüne
Bir günden bir güne çeken olmadı
Vurdular hasreti gündüz gözüne
Dönüp de ardına bakan olmadı
.....*

*Yeniden atmalı bozup temeli
Yerken bile balı süzüp yemeli
Her lafi ağızda düzüp demeli
Kem sözle gönüle akan olmadı”⁸*

Atmaca'nın ilk çocuk şiiri de bu dönemde yayımlanır. Bu şiir her ne kadar bir çocuk şiiri gibi görünse de bunu yetişkinler için yazılmış bir “çocukluk şiiri” olarak değerlendirmek daha doğrudur:

*“Yüreğimde her sabah
Çiçek açar çocuklar
Her gülücük atana
Kuşça uçar çocuklar
.....
Tümünüze aynıdır
Yaradan'dan dileğim
Sizin ile denizde
Bir yelkenli yüreğim”⁹*

⁷ Tayyip Atmaca, “Her Gün Batımında Çiçek Açarsın”. *Güneysu Dergisi*. 1: 8, Osmaniye 1985.

⁸ Tayyip Atmaca, a.g.e., s. 22

Tayyib Atmaca, bu yıllarda hece şiirinde kendini yenileyerek yürüyeceğinin işaretlerini yavaş yavaş vermeye başlar. 1990 yılında 11’li hece ölçüsüyle yayımlanan şu şiir bu dönüşümün bir işareti sayılabilir:

“Tutup saçlarını yoldum gecenin

Biliyorum artık gelmeyeceksin

Bu çıkmaz sokağın adı da ey can

Yarından tezi yok hasret olmalı

Kaldım ortalıkta yalın yürekle

Biliyorum artık gelmeyeceksin

.....

Kendinden geçip de Mecnun olduğun

Bir türkümüz vardı hatırlasana

Gözlerin dolardı gurbet deyince

Varsın yâr yüzünden gelsin belalar

Haber gelir bir gün asıl diyardan

Açar bahtımızın vuslat çiçeği”¹⁰

Şiire, geceyi siyah saçlı bir insana benzeterek başlayan şair, klasik kafiye düzeninin dışına çıkar. Muhteva olarak serbest şiiri andıran dizelerde şair hece ölçüsü kullanmayı tercih eder. “*Aşka Dair Yeşil Işık*” şiirinde dörtlüklerle 11’li hece ile seslenen şair, serbest şiirde görmeye alışık olduğumuz bir üslup benimser:

“Acının tarihi senle başladı

Kalbimde çiçeğe durdu yaralar

Yalnızlık içimde sahradır şimdi

Kendi çılgılığımı kendim duymadım

.....

Gün dönerken kopar esas fırtına

Sancı şöleninin marşı çalınır

Kulaklarım duymaz gözlerim görmez

Uzadıkça uzar çöl geceleri”¹¹

⁹ Tayyib Atmaca, (1990b). “Bir Yelkenli Yüreğim”. *Diyanet Çocuk Dergisi*. 116: 15.

¹⁰ Tayyib Atmaca, (1990a). “Bir Yalın Yüreğin Son Senfonisi”. *Mina Dergisi*. 16: 13.

¹¹ Tayyib Atmaca, *Külüngün Taşlara Çizdiği Nakış*, Güneysu Yay., Osmaniye 1993, s. 7

Şair yine “*Yol Ayrımında*” şiirinde de şiiri beşli kıtalara ayırarak, hem hece denemelerini sürdürür hem de adını ve soyadını şiirin sonunda mahlas gibi kullanır:

“Bana engel olma kararım kesin

Bu gece ülkeni terk edeceğim

Varsın hakkımızda tutulsun zabıt

Varılan karara yok diyeceğim

Kırsınlar kalemi gıyabımızda

.....

Zaman unutmaya birebir gelir

Bir akşam bakarsın bir çiçek solmuş

Bir sabah kalkarsın ilkbahar gelmiş

Yeni bir sevdaya soyunur bahtın

Düşer kütiğünden Tayyip Atmaca”¹²

Tayyip Atmaca ikinci kitabı *Külüngün Taşlara Çizdiği Nakış* ile birlikte çeşitli edebiyat dergilerinde şiirlerini de yayımlanmaya devam eder. Bu dönemde Bestami Yazgan şairin yol arkadaşıdır. Atmaca, Güneysu dergisinin hem kendisi hem de Yazgan için önemine dikkat çeker. Bu dönemde Atmaca, Sezai Karakoç’un bir şiir kitabı vesilesiyle özeleştiri yapmaya başlar ve okumaya yönelir:

“Birbirimizin şiirlerine güzel olmuş diye diye bir süre yürüdük. Bir gün Bestami Yazgan’ın evinde Sezai Karakoç’un Hızır-la Kırk Saat’ini gördüm. Bir kez okuyup kaldırıp bir kenara attım, birkaç yıl sonra tekrar okuduğumda şiir diye yazdıklarımın saçmalık olduğunu görmeye başladım ve başladım okumaya. Bir yandan okuyor, bir yandan yazdıklarımın şiir kırıntıları oluşmaya başladığını gördüm. Güneysu hem benim hem Bestami Yazgan’ın çıraklığını ve kalfalığını yaptı.”¹³

Atmaca, Mehmet Fatih Köksal’a verdiği bir röportajda çıraklıktan kalfalığa geçiş sürecinde Bestami Yazgan’la ilişkisinden bahseder. Tarzları ayrı olan iki şair birbirlerinin hatalarının üstüne üstüne gitmiştir¹⁴. Hiçbir şairin

¹² Tayyip Atmaca, a.g.e., s. 7

¹³ S. Ahmet Kaya, “Sarı Kitap Dolayısıyla Tayyip Atmaca’nın Şiiri”, 2018
<http://www.gapgundemi.com/yazar-sari-kitap-dolayisiyla-Tayyip-atmacanin-siiri-2396.html>,
(Erişim: 10.05.2018).

¹⁴ Tayyip Atmaca, *Külüngün Taşlara Çizdiği Nakış*, Güneysu Yay., Osmaniye 1993, s.16

çırağı olmadığını, kimsenin kendisi üzerinde emeğinin bulunmadığını söyleyen şair, Abdurrahim Karakoç, Bahaettin Karakoç, biraz Necip Fazıl, Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu, Dilaver Cebeci'nin şiirlerinden etkilendiğini söyler. Şair, ilk şiir kitabından sonra uzunca bir süreyi "okuma ve kendini tekrar etme" ile geçirmiş, kendi sesini aramaya çıktığında Seydahmet Kutuzman ile tanıyor. Kutuzman'ın şiirleri, Atmaca'nın dikkatini çeker. Atmaca, sırtını halk şiirine yaslayarak yeni sözler söylemek istemektedir. İlk bakışta dizeleri birbirinden bağımsız, serbest ölçüyle yazılmış gibi görünen şiirler, hece ölçüsü, iç kafiyeye ve ahenkle bütünlük kazanır. 1993'te *Külüngün Taşlara Çizdiği Nakış* ile bir şiir damarı yakaladığını düşünen şair, o damardan ilerleyerek daha derinlere gitmeye çalışır¹⁵.

Kalfalık döneminde kendisiyle yapılan bir söyleşide şair, bu döneme dair önemli ipuçları verir:

"Eskiden şiirin ülkesini hayal ediyordum. Şimdi ise şiirin ülkesindeyim. Senden tecrübelilerden bir şeyler öğrenmeye çalışacaksın, senden tecrübesizlere bir şeyler vermeye çalışacaksın; bu yüzden şiirin coğrafyasını iyi bilmek lazım, şiiri tanıdıkça şiir yazmak da zorlaşıyor. Nasıl ki kuyumcular altının değerini mihenk taşına vurarak tespit ediyorlarsa, şiiri tanıyan insanların da bir mihengi vardır. Bu mihenge vuruldukça ayarı ortaya çıkar. Ayarı düşük altın nasıl ki pahada düşükse, şiirde öyledir. Yaşayan şiirler, ayarı yüksek olan şiirlerdir. Bütün şairlerin uğraşları üç beş şiir içindir. Diğer bütün yazdıkları bunların provasıdır. Ben bu şiirleri yakalamak için prova yapıyorum."¹⁶

Ustalık Dönemi

Tayyib Atmaca'nın ustalık dönemi 1994 yılında *Kırağı Şiir Dergisi*'ni çıkarmasıyla başlar. Bu dönemde şiir yazmanın bir sorumluluk taşıma anlamına geldiğinin farkına varır ve şiir üzerine konuşmaya başlar. Ona göre şair, kendi özleştirisini yapmalı, şiirin ne işe yaradığı sorgulanmalı, ürünlerini yayımlamak için aceleci davranmamalıdır:

"Şiir, gönül penceresine konan kuşların seslerine kulak kabartıp, içimizden geçenleri söylemeye çalışan kuşların seslerini kasete almak, sestem söz kuşağı dokumaktır. Şair ilham kuşlarının yanına gitmez, onlar bizzat gelirler. Şiir okuyucusu ya şairdir ya da karaladıkları bir şeyleri şiir zannedenlerdir. 1980'de ve 1993'te iki kitabım yayımlandı. Keşke ilk kitabım

¹⁵ Tayyib Atmaca, (2004b). "Şehrin Sancılılarıyla Ömür Defterini Karalayan Çağdaş Bir Halk Şairi" [Söyleşiyi yapan: Mustafa Ökkeş Evren]. *Özgün İrade Dergisi*. 3: 98, s., 98-99

¹⁶ Tayyib Atmaca, (1993b). "Külüngün Taşlara Çizdiği Nakış Üzerine" [Söyleşiyi yapan: Fuat Ortapete]. *Kardelen Dergisi* 33: 12

2000 yılında yayımlansaydı. Şiirin ne işe yaradığını veya yaramadığını sorgulamak gerek aslında. Şair kendi yalnızlığına yoldaş aramamalı”¹⁷

Tayyip Atmaca bu dönemde yazdığı şiirlerde teknik ve ifade kusurlarını aşmış, kendi sesini yakalamıştır. Şair, şiirlerinde 11'li hece ölçüsünü kullanırken halk şiirinin ifade imkânlarını genişletir. Yüzyıllardır halk şairlerince dile getirilen *ayrılık* temini özgün benzetmelerle işler. Şiirin *abcaa, bdebb* şeklindeki kafiye düzeni klasikleşmiş kafiye düzenlerinden oldukça farklıdır. Şair yüreği bir ölü evine benzetir. Bu benzetmeden âşığın sevdiğini kalbine gömdüğü anlaşılır. Âşığın gönlüne başka girenler olsa da bunlar öncekinin yerini doldurmak bir yana, onu hatırlatır. İkinci kıtada şair, âşığın içinde bulunduğu ruh halini doğaya yansıtır. Âşığın gözünde gam bir dağ gibidir. Bu dağı kara bulutlar kaplamıştır ve sanki yağmur yağacaktır. Bu yağmur olsa olsa âşığın gözyaşlarıdır. Nitekim âşığın gözleri iki tetik gibi düşünce bulutlar kan revan içinde kalır, yaralanır. Buradan hareketle âşığın kanlı gözyaşları döktüğü anlaşılabilir:

“Yüreğim bir ölü evine döndü

Her gelende biraz senin kokun var

Ağrı kadar ıssız yapayalnızım

Kayıp kuşlar tekrar yuvaya döndü

Yüreğim bir ölü evine döndü.

.....

Gittin gam dağında kara bulutlar

Yağmur şölenine hazırlandılar

İki tetik gibi düştü gözlerim

Kan revan içinde yara bulutlar

Gittin gam dağında kara bulutlar”¹⁸

Şairin “*Med*” şiirinde kıtalar 6 mısradan oluşur. Şiirin ilk mısrası redif olarak her kıtanın sonunda ve başında tekrar edilir. Böylece şair hece şiirine yeni bir açılım kazandırmaya çalışır:

“Dalgalar vuruyor kıyılarına

Ellerin üşüyor için yanıyor

Kendinden uzağa gitmek isterken

Vaktine bir hüznün demir atıyor

¹⁷ Tayyip Atmaca, (1996b). “Metropol şairlerinin şiirlerinde, işçilik sorunu kalmamıştır”. *Kalem ve Onur Dergisi* Şiir Özel Sayısı-. 11: 51., s. 52

¹⁸ Tayyip Atmaca, (1995a). “Med”. *Kırağı Şiir Dergisi*.11: 21., s. 11

*Dünü soluyorsun hava yerine
 Gün akşam oluyor fark etmiyorsun
 Dalgalar vuruyor kıyılarına

 Dalgalar vuruyor kıyılarına
 Efkâr köpürüyor dudaklarından
 Dalgalar geçmişi aşındırıyor
 Gözlerin büyüyor deniz büyüyor
 Kuşlar göç ediyor gönül yurdundan
 Sonbahar içinde seni bekliyor
 Dalgalar vuruyor kıyılarına”¹⁹*

Tamamen serbest hece türünde yazıp bölümlere ayırdığı “Güz” şiirinin ilk beşliğinde kendi kendisiyle konuşan şairin devam eden beşlikleri yepyeni bir deyişme örneği olarak gösterilebilir:

*“Güz geldi dayandı yapraklarım
 Rûzîgâr sesini akord ediyor
 Gönül evliğime hazın koymadın
 Çetin geçeneğe benziyor bu kış
 Bu hummalı sıcak buna işaret
 1.*

*Dallarımda eski neşe kalmadı
 Konuştuğum kuşlar uçup gidiler
 Artık serçelerle oradan buradan
 Sözün kapısından içeri bakıp
 Ne konuşacağız ne susacağız
*

*5.
 Aldandım içimde çakan şimşeğe
 Islanma düşüyle kavruluyorum
 Bak işte dışarıda yağmur başladı
 Üç beş yaprak daha düştü asmadan
 Yüzüme bir damla yağmur düşmedi”²⁰*

¹⁹ Tayyib Atmaca, (1995a). “Med”. *Kırağı Şiir Dergisi*.11: 21., s. 21

Tayyib Atmaca, üçüncü şiir kitabını *Sarı Kitap* adıyla 1997 yılında yayımlar. Kitabın kapağı ve sayfaları tamamen oksit sarısı renginde basılmıştır. *Külüngün Taşlara Çizdiği Nakış*'ın ve 2017 yılında çıkan *Temize Çekilmez Ömür Defteri*'nin kapağında da sarı rengin kullanılması bunun bilinçli bir tercih olduğunu göstermektedir. Ahmet Sezgin *Sarı Kitap*'ta hüznün temasının hâkim olduğunu söyler:

“TayyibAtmaca, ilk şiir kitabı “Hüzünlerin Düğünü”nde olduğu gibi “Sarı Kitap”ta da hüznle izdivaç eylemiş. “Yitik sevdalar”, “yitik umutlar”, “yitik dostluklar”, “yitik erdemler” ve “yitik baharlar” karşısında şairin yüreği, sarı yapraklar gibi hüznüldür.

“Ağrı kadar ıssız, yapayalnız” olan şair, sara nöbetleri geçirmektedir.

“İnsanın insana köle olduğu/ Zincirsiz mincirsiz bir pazardayım” diyen şairin gönlü “göçük altında” çırpınmakta, “yanardağ” gibi yanmaktadır. Hüzn demir atan şair Tayyib Atmaca; orijinal imgeleri süsleyen söz sanatlarıyla (teşbih, istiare, mecaz, teşhis, tenasüp...), akıcı ve duru üslubu, temiz ve yaşayan Türkçesiyle özgün şairlerimiz arasında emin adımlarla şiir yolculuğuna devam etmektedir”²¹

Sarı Kitap aynı zamanda Atmaca'nın yavaş yavaş ustalığını konuşturmaya başladığı bir kitaptır. Şair, bu kitabıyla birlikte kendini yenilemeye başlayacağını işaretlerini göstermektedir. S. Ahmet Kaya “Sarı Kitap Dolayısıyla Tayyib Atmaca'nın Şiiri” başlıklı yazısında Atmaca'nın geleneğe yaslanarak hece vezniyle özgün şiirler yazdığını söyler:

“Sırtını geleneğe dayayarak, hece vezniyle özgün şiirler meydana getiren ender şairlerden biridir Tayyib Atmaca. Bunda, yaşadığı toprakların vermiş olduğu sesin başat olduğunu söylemekte fayda var. Çünkü bu ses, insanın kulağına bir girdimiydi, bir daha asla çıkmıyor. Orada otağını kuruyor, kendi krallığında yaşıyor; kalbe inen bütün duygular, ses olarak dile gelip, yazıya dökülüyor. Eserler, hep bu minval üzere veriliyor. Günümüzde bu tarzda, yani hece ile yazanların sayısı üçü beşi geçmez”²²

Şairin, “*Gece Sığınaktı Sense Kaçaktın*” başlıklı şiirinin iki paragrafı her ne kadar nesir gibi görünse de Atmaca'nın farklı tarz şiirlerinden birisidir. Hece şiirini çok iyi bilen şair, -hece şiirine aşına bir okurun hece şiirinin ölçü ve duraklarında bir merdivenin basamaklarından gözü kapalı inip çıkabileceğini düşündüğünden- bu bilinçle hareket eder. Bu şiirin basamakları 11’li ölçü olarak

²⁰ Tayyib Atmaca, (1996a). “Güz” *Kırağı Şiir Dergisi*. 16: 21, s. 21

²¹ Ahmet Sezgin, (2016). “Sarı Kitap Üzerine”. *Birnokta Dergisi*. 170: 36., s. 36

²² S. Ahmet Kaya, “Sarı Kitap Dolayısıyla Tayyib Atmaca'nın Şiiri”, 2018

<http://www.gapgundemi.com/yazar-sari-kitap-dolayisiyla-Tayyib-atmacanin-siiri-2396.html>,

(Erişim: 10.05.2018).

kabul edildiğinde şiirin okunması kolaylaşır. Aksi takdirde şiir bir nesir cümlesi gibi okunur:

“Gecenin koynuna bir yılan gibi kıvrılıp yatmayla gün mü tükenir gün dediğin ne ki biraz aydınlık biraz yalnızlıktır insan içinde belki gül dediğin biraz tebessüm ömür defterinin sayfalarında bir kez koklamaya ya vaktin olur ya vaktin kaybolur sen sende yokken.

.....

Geceler kanatır gün yarasını dudakların dişlerinde ezilir sesin dört duvara çarpar ve döner ve tavan üstüne doğru eğilir teyipte bir şiir kaseti döner kulağından kulağına bir boru gelen sesi yutar anafor gibi konuşmak istesen dinleyen olmaz susmaya çalışsan kan yutamazsın”²³

Tayyib Atmaca daha önce örneğini sunduğu nesir şeklindeki şiirinden farklı olarak bu şiiri günlük, deyişme şekline sokar “-Kötü yakalandık deli rüzgâra- Dudağında kelimeler yanarken” dizelerini bilinçli şekilde müstakil kullanır:

“18.05.2001 Saat: 01.20

- Kötü yakalandık deli rüzgâra ikimiz de bunu beklemiyorduk gözümüzü yakan toz bulutları aşya çıkmışlar sınırı geçip içimizi burcu burcu kokutan dışımızı içimize akıtan bazen merhem olup bazen kanatan acıktıkça soframızı donatan bu çiçek bahçesi çocuklarıymış korktuğumuz ürktüğümüz rüzgârın.

.....

- Dudağında kelimeler yanarken yakmak kolay değil bir başka canı gözlerin puslanır titrer ellerin kurşun seker gelir sen vurulursun ılık ılık kanın akar içine ayakların birbirine dolaşır bulutların bir şimşekle alaşır yağmurların ırmaklara ulaşır bir türkü dolaşır küçük diline sen sana düşersin tüfek bir yana gözlerin dikili kalır tavana ağlamayı beceremem vesselam”²⁴

Şair, araya noktalama işaretleri dahi koymadan bir ancak hece şiirini iyi bilebilenlerin “bu dizeler sonuna noktalama işareti konmamış ama şiirin ses akışından yola çıkarak bu şiirin hece şiiri olduğu anlaşılabilir” düşüncesinin pek anlaşılmadığını farkına varır. Aynı satırları yıllar sonra dizeler halinde alt alta getirilerek tekrardan okuyucunun beğenisine sunulur.

“- Kötü yakalandık deli rüzgâra ikimiz de bunu beklemiyorduk gözümüzü yakan toz bulutları aşya çıkmışlar sınırı geçip içimizi burcu burcu kokutan dışımızı içimize akıtan bazen merhem olup bazen kanatan acıktıkça soframızı donatan bu çiçek bahçesi çocuklarıymış korktuğumuz ürktüğümüz rüzgârın.

.....

*- Dudağında kelimeler yanarken
yakmak kolay değil bir başka canı*

²³ Tayyib Atmaca, “Gece Sığınaktı Sense Kaçaktın”, *Kırağı Şiir Dergisi*, 1999, 33- 23.

²⁴ Tayyib Atmaca, (2003). “Susarak Konuşsan Gözüm Dinlese”. *Yitik Düşler Dergisi*. 32: 12, s. 12

gözlerin puslanır titrer ellerin

kurşun seker gelir sen vurulursun

ılık ılık kanın akar içine ayakların birbirine dolaşır bulutların bir şimşekle alaşır yağmurların ırmaklara ulaşır bir türkü dolaşır küçük diline sen sana düşersen tüfek bir yana gözlerin dikili kalır tavana ağlamayı beceremem vesselam”²⁵

Tayyip Atmaca'nın dikkat çeken ve daha önce bir başka örneğini ne kendisinden ne de bir başkasından görmediğimiz “4çarpı4” isimli şiirinde her dizenin sonundaki kelime bir sonraki dizenin başına getirilerek 4+4+4+4=16 hece ölçüsüyle yazılmıştır:

“Türkülerle yüreğime dokunduğun gecelerde

Gecelerin saçlarını tarayarak dolaşırım

Dolaşırım hayallere düğümleir hatıralar

Hatıralar hatırimdan uzaklara kanatlanır Kanatlanır yalnızlığım kafağından ötelere.

.....

Bıçaklandı dostlarımız sırtımızı dönemeyiz

Dönemeyiz sözümüzden buyursunlar kişlesinler

Kişlesinler derinlere dökülelim oluklardan

Oluklardan akanlarla aslımıza karışalım

Karışalım cambazların hilekârlık yapmasına”²⁶

Tayyip Atmaca hece ölçüsünde ısrarcı olmadığını, kelimelerin kendiliğinden ölçülü olarak geldiğini söyler. Bunun yanında usta şairleri takip ettiğini ve üslubunu bu yolla oluşturduğunu söyler. Gelenekten beslenerek modern şiirler yazılabileceğini vurgular:

“Hece de ısrarcı olmadım. Şiir yazarken çok zaman kelimeler dilimden hece ölçüsüyle döküldü. Serbest şiirler de yazdım. Hem hecenin hem de serbest şiirin ustalarını takip ettim. Onlardan almış olduğum fikir ve şiir kişiliği belli bir zaman sonra kendi kişilik ve üslubuma yansıdı. Aslına bakacak olursak şuan yazmayı sürdürdüğüm üslubu biraz da Sezai Karakoç’un Mona Roza, Kar şiiri ve ismi edebiyat dünyasında pek bilinmeyen Seydahmet Kutuzman’ın bazı şiirlerinde gördüğüm redifi, kafiyesi olmayan ama hece ile yazılan dizelerden yola çıkarak biraz da bu üslup oluştu.

Hecenin kalıplarını kullanarak günümüz şiirini elbette yazabiliriz. Ama günümüz şairlerinin çoğunda böyle bir gelenekten beslenme olmayınca hece şiirini tabiri caizse köylü şiiri olarak görüyorlardı. Sezai Karakoç’un

²⁵ Tayyip Atmaca, (2014c), “Güz Dayandı Kapımıza”. *Bizim Külliye Dergisi*, 60: 33., s. 14

²⁶ Tayyip Atmaca, (2015a). “4Çarpı4”. *Gökekin Dergisi*. 9-10: 7., s. 9-10

ezberimizde olan şiiri hangisi desem birçok şair Mona Roza ya da Kar şiiri diyecek. Sırf gençlik duygularımıza hitap ediyor diye mi bu şiiri ezberledik. Hayır, bu şiir yazıldığı yıllarda üstadın gayesi biraz da halk şiirine dikkat çekmekti. O ses ritmi bize şiiri ezberletti. Ezberimizde olan şiirler daha ziyade halk şiirleridir.

Aslında dışarıdan bakılınca yeni tarzlar denediğim söylenebilir ama şiir nasıl gelirse öyle yazıyorum. Heceden kopmayarak hecenin içinde yeni bir şeyler yapmaya çalışıyorum. Bunun için de özel bir gayret sarf etmiyorum. Yeni bir şiir anlayışı geliştireyim şiir böyle olmalı diyeyim diye çaba göstermedim. İnsan biraz da yazdıkça açılıyor ya da şöyle söyleyelim: Su aktıkça yatağını bulmaya çalışıyor. Sözü buraya getirmişken şunu söyleyebilirim. Evet, benim şiirim sırtını geleneğe yaslayan zaman zaman halk şiirinin bütün unsurlarını içinde barındıran ama aynı zamanda hecenin akış ritmi ve kafiyelerinden de faydalanılarak yazdığım serbest hece şiiridir”²⁷

Tayyib Atmaca ustalık dönemi eserlerinden *Âşıklar Meclisi*’nde hem hece şiirinde ustalığını gösterir hem de o güne kadar denenmeyi dener. 39 siyasiyi birbirleriyle atıştırır. Nasıl ki âşıklar meclisi divan ile açarsa Atmaca da meclisin ve hükümetin büyüğü olarak dönemin cumhurbaşkanının diliyle meclisi şöyle açar:

*“Necip millet sizi saldı oraya
Aklınızı sakın vermen kiraya
Meyil eylemeyin pula paraya
Gönül kapısını çalmaya bakın*

.....

***Gül âşık unutma aziz atanı
Kim bölmek isterse güzel vatani
Yakaya yapışır yerde yatani
Ay yıldız uğrana ölmeye bakın***”²⁸

Tayyib Atmaca, *Âşıklar Meclisi* kitabından sonra bu sefer de Mehmet Gözükara ile bir atışma başlatır. İki şair âşıklık geleneğinin kurallarına uygun olarak, konulu atışmalar yapar. Bu atışmalar *Söz Açarı* adını verdikleri kitapta toplanır. Her ikisi de ellili yaşlarda olan şairler bir atışmada kaç yaşında olduklarını ustalıkla dile getirirler:

“Atmaca: Yıl iki bin on dört, yaş elli iki

²⁷ Tayyib Atmaca, (2014d). “Mecmuanın Orta Yeri” [Söyleşiyi yapan: Hüseyin Kaya]. *Yolcu Dergisi*. 74: 15-17

²⁸ Atmaca 2014: 7-8

Ne yaşadın, neler gördün de ele.

Her gün ağırlaşır sırtında çeki

Ne düş gördün, neye yordun de hele.

Gözükara:

Yaşatmışsınız, belli oldu tas tamam

Her âdemi âlem gördüm, hak bildim

Gam kervanı beni buldu tas tamam

Her geleni hayra yordum, hak bildim.

.....

Atmaca:

Atmaca beş vakit divana durdu

Topladı ekini, harman savurdu

O Rahim, ol Rahman saati kurdu

Bu dünyada kaç gün durdun de hele.

Gözükara: Dünya âleminde hayaldim, düştüm

Bezmelest akdiyle yollara düştüm

Zişan bahçesinde güllere düştüm

Gözükara 'm ile durdum, hak bildim''²⁹

Şair yaşadığı çağa duyarlı insandır. Tayyip Atmaca da komşu ülke Suriye'ye düşen ateşin bir gün ülkemize de sıçrayabileceğini Bayırbucak Türkmenleri'ne ithaf ettiği şiirle şöyle dile getirir:

"Bir yanımız esed zulmü bir yanımız daeş zulmü

Gül atacak kimsemiz yok kurşun dersen hak getire

Kendimizden başka bir yer bulabilsek göçeceğiz

*Vuruşarak ölmek güzel ama bir de aması var Dikiş tutmaz yaralara duçar oldu yüreğimiz
Adı bizden soydaşların sırtımızda kaması var.*

.....

Selefler yahudiye petrol satar silah alır

Bize armut toplatmazlar dayımızın haberi yok

Haçlıları bu toprakta durduran bu oğuz boyu

Son neferi kaybederse haliniz içler acısı

Halep gider Hatay düşer asi nehri kızıl akar

Karın gurultusu olur dirilişin bu sancısı''³⁰

²⁹ Gözükara ve Atmaca, (2014c). "Güz Dayandı Kapımıza". *Bizim Külliye Dergisi*. 60: 33.

³⁰ Tayyip Atmaca (2015b), "Diriliş Sancısı". *Birnokta Dergisi*. 165: 11., s. 11

Atmaca'nın hiciv şiirleri de vardır. Muhtemelen kendisine Tokat'ta hediye edilen bir sandığa yazdığı hiciv şiiri şöyledir:

“Cevizden oyulmuş ince nakışlı

Dokunacak ele ceylan bakışlı

Kâh zambak kâh lale sümbül kokuşlu

Kapağı kilimli Tokat Sandığı.

.....

Atmaca dilinde sözü yetirir

Söz verenler sözü yere yetirir

Yorulunca üzerine oturur

Bundan âlâ olmaz makat sandığı”³¹

Sonuç

Çalışmada Tayyib Atmaca'nın ortaokul sıralarından bugüne kırk üç yıllık şiir yolculuğunda yayımladığı şiirler taranmıştır. Şair, yayımladığı kitapların yanında *Güneysu Dergisi*, *Kırağı Şiir Dergisi*, *Ardıç Kültür Sanat Edebiyat Dergisi*, *Hece Taşları Şiir Dergisi* ve *Açikkara Mizah Dergisi*'nin yayın yönetmenliklerini üstlenerek Türk şiirine önemli hizmetler yapmayı amaçlamıştır. Şiir serüveninde ısrarla hece şiirinin izini süren şair, hem kendini hem şiirini yenilemeye çalışır. Şiirlerinde her ne kadar da halk şairlerinden ve âşıklarından etkilendiği görülse de yaşadığı devirde ne kendisinin izinde yürüdüğü ne de kendisini takip eden kimsenin olmaması şaire ayrı bir özgünlük katıyor. Tayyib Atmaca'yı başka şairlerden ayıran bir başka özellik ise hem serbest şiir yazması hem âşıklar gibi atışmalar, deyişmeler yaparak aynı zamanda her yayımladığı kitabıyla kendini yenilemesini bilen bir şair olduğunu ispat etmeye çalışıyor. Bazı kitaplar ve dergilerde her ne kadar serbest şiirler yayımlasa da şiirlerinin asıl çıkış kaynağını hece şiirleri oluşturur.

Tayyib Atmaca, yıllar içerisinde kendi kendini yetiştirmiş ve kendine özgü ifade imkânlarıyla kendi üslubunu oluşturmuştur. Daha önce örneğine rastlanmayan bu ifade imkânları şairin hece şiirine katkısı olarak değerlendirilebilir. Tayyib Atmaca'nın daha önce rastlanmamış *deneme* ya da *mensur şiire* benzeyen yeni bir hece türü meydana getirir ve bu türe de “Yanaşık Hece” demektir. Bu yönüyle Tayyib Atmaca, hece şairi ve halk şairi tanımlarının ötesine geçer. Sirtını geleneğe yaslayan, hem klasik hece şiirimizi bilen, hem günümüz şiirini bilen bir şair olarak karşımıza çıkar. Ona bir sıfat

³¹ Tayyib Atmaca (2017), *Temize Çekilmez Ömür Defteri*. Ankara: Berikan Yay., s. 107

yakıştırmak gerekirse Tayyip Atmaca için “Yeni Hece” şiiirleri yazan bir şairdir diyebiliriz.

Kaynakça

- Akün, Ö. F. (1994). “Divan Edebiyatı”. *İslam Ansiklopedisi*. C. 9. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 389-427.
- Akyüz, K. (1965). “Modern Edebiyatın Ana Çizgileri”. *Türkoloji Dergisi*. 1: 1-226.
- Atmaca, T. (1979). “Son Yolculuk”. *Millet Gazetesi*. 1670:8.
- Atmaca, T. (1980). *Hüzünlerimin Düşünü*. Osmaniye: Cebelibereket Matbaası.
- Atmaca, T. (1985). “Her Gün Batımında Çiçek Açarsın”. *Güneysu Dergisi*. 1: 8.
- Atmaca, T. (1990a). “Bir Yalın Yüreğin Son Senfonisi”. *Mina Dergisi*. 16: 13.
- Atmaca, T. (1990b). “Bir Yelkenli Yüreğim”. *Diyanet Çocuk Dergisi*. 116: 15.
- Atmaca, T. (1993a). *Külüngün Taşlara Çizdiği Nakış*. Osmaniye: Güneysu Yay.
- Atmaca, T. (1993b). “Külüngün Taşlara Çizdiği Nakış Üzerine” [Söyleşiyi yapan: Fuat Ortapete]. *Kardelen Dergisi* 33: 12.
- Atmaca, T. (1993c). “Çöl Geceleri”. *Palandöken Dergisi*. 9: 7.
- Atmaca, T. (1993d). “Tayyip Atmaca ile Şiir Üstüne” [Söyleşiyi yapan: M. Fatih Köksal]. *Güneysu Dergisi*. 37: 16.
- Atmaca, T. (1994). “Şifre-i Turap”. *Kırağı Şiir Dergisi*. 2: 24.
- Atmaca, T. (1995a). “Med”. *Kırağı Şiir Dergisi*. 11: 21.
- Atmaca, T. (1995b). “Sâra”. *Rûzigâr Dergisi*. 4: 11.
- Atmaca, T. (1996a). “Güz”. *Kırağı Şiir Dergisi*. 16: 21.
- Atmaca, T. (1996b). “Metropol şairlerinin şiiirlerinde, işçilik sorunu kalmamıştır”. *Kalem ve Onur Dergisi* Şiir Özel Sayısı-. 11: 51.
- Atmaca, T. (1998). “Sen Yokken”. *Kırağı Şiir Dergisi*. 28: 22.
- Atmaca, T. (1999). “Gece Sığınaktı Sense Kaçaktın”. *Kırağı Şiir Dergisi*. 33: 23.
- Atmaca, T. (2003). “Susarak Konuşsan Gözüm Dinlese”. *Yitik Düşler Dergisi*. 32: 12.
- Atmaca, T. (2004a). “Döş Defteri I”. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*. 2004: 58.
- Atmaca, T. (2004b). “Şehrin Sancılılarıyla Ömür Defterini Karalayan Çağdaş Bir Halk Şairi” [Söyleşiyi yapan: Mustafa Ökkeş Evren]. *Özgün İrade Dergisi*. 3: 98.
- Atmaca, T. (2006a). *Döş Defteri*. Eskişehir: Ardıç Yay.
- Atmaca, T. (2006b). “İçim Dışım Kırağı”. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*. 2007: 87.

- Atmaca, T. (2007). “Uzun İnce Bir Türkü”. Kardeş Kalemler Dergisi. 2007: 11.
- Atmaca, T. (2008). “Herkes Kendi Ölüsüne Ağlar”. Sühan Dergisi. 18: 16.
- Atmaca, T. (2010). *Uzun İnce Bir Türkü*. İstanbul: YediHarf Yay.
- Atmaca, T. (2014a). *Âşıklar Meclisi*. İstanbul: Açı Yay.
- Atmaca, T. (2014b). “Değişmeler/Bir” Yediiklim Dergisi. 2014: 290.
- Atmaca, T. (2014c). “Güz Dayandı Kapımıza”. *Bizim Külliye Dergisi*. 60: 33.
- Atmaca, T. (2014d). “Mecmuanın Orta Yeri” [Söyleşiyi yapan: Hüseyin Kaya]. *Yolcu Dergisi*. 74: 15-17.
- Atmaca, T. (2015a). “4Çarpı4”. *Gökekin Dergisi*. 9-10: 7.
- Atmaca, T. (2015b). “Diriliş Sancısı”. *Birnokta Dergisi*. 165: 11.
- Atmaca, T. (2015c). “Gönlünle Toprağa Bastığın Zaman”. *Türk Dili Dergisi*. 762: 71.
- Atmaca, T. (2015d). “Tayyib Atmaca ile Hecenin Serüveni Üzerine” [Söyleşiyi yapan: Mehmet Gözükara]. *Birnokta Dergisi*. 167: 38.
- Atmaca, T. (2016a). “Şiirde Hecenin Yeri”. *Hayal Defteri Dergisi*. 1: 24-25
- Atmaca, T. (2016b). “Tayyib Atmaca ile ‘24 Yıllık Şiir Macerası’ Üzerine” [Söyleşiyi yapan: Durdu Şahin]. *Güneysu Dergisi*. 11: 20-24.
- Atmaca, T. (2017). *Temize Çekilmez Ömür Defteri*. Ankara: Berikan Yay.
- Bardak, Mustafa (1985). “İçimizden Biri ‘Tayyib Atmaca’”. *Güneysu Dergisi*. 3: 22.
- Elesger, İslam (2004). *AşıkElesger (Şiirler, destan-rivayetler, hatıralar)*. Bakü: Çarşıoğlu Neşriyat.
- Gözükara, Mehmet ve Tayyib Atmaca, (2014). *Söz Açarı*. Ankara: Berikan Yay.
- <http://tayyibatmaca.com/images/belgeler/hecetaslaridergisi/hecetaslari2sayion5nisan2015.pdf> (Erişim: 10.05.2018).
- Kaya, S. Ahmet (2018). “Sarı Kitap Dolayısıyla Tayyib Atmaca’nın Şiiri”. <http://www.gapundemi.com/yazar-sari-kitap-dolayisiyla-tayyip-atmacanin-siiri-2396.html> (Erişim: 10.05.2018).
- Sezgin, Ahmet (2016). “Sarı Kitap Üzerine”. *Birnokta Dergisi*. 170: 36.
- Şeker, Mehmet (2009). “Bırakın Bu Ayakları”. *Yenişafak Gazetesi*. 04.06.2009.